

Fran Albrecht:

Misterij mladosti.

Noveleta.

Planil je nenadoma v izbo, zasopljen in razburjen, z bleščečimi očmi.

„Pisala mi je, pisala mi je!“ je kričal vame z visokim, nenavnim glasom, še predno je utegnil zapreti duri za sabo.

Sedel sem pri mizi in sem zrl nepremično nanj. On pa je govoril hlastno, kakor da se mu mudi bogvekam, in kot v divji gonji so mu padale besede.

„Pavla mi je pisala, da me ljubi . . . kljub temu, da ji ne verjamem in kljub vsemu in da me bo ljubila do groba — in morda še preko groba, haha! — in da me je že davno ljubila — čisto ženska gostobesednost!

In zasmel se je s hipnim, skoro histeričnim smehom, a se v trenutku nato zopet zresnil. Pogledal sem mu ostro in pozorno v oči, pomislil sem, nato pa sem dejal s šaljivim glasom:

„Tako, tako — torej si zaljubljen.“

Nenavadno so ga oveselile te moje besede. V očeh, na čelu, na ustnih — vse se je izpremenilo. Lica so mu zažarela.

„Da, da, da! Bistroumna opazka, uganil si: jaz sem zaljubljen! . . . To se pravi: vrag vzemi zaljubljenost!“

Okrenil se je na desni nogi, obstal in nepričakovano silno treščil s peto ob tla:

„Da, vrag vzemi zaljubljenost! Strast! . . . Ti ne veš, koliko strasti je v meni! Tako je močna, da je ne morem dušiti, krotiti in brzdati, tako silna je, da me žge in razjeda in ugonablja! — Vsako leto enkrat pride čas, ko mi zavre kri v žilah in buta ob sence, kakor da jih hoče razbiti; v možgane mi sili. In zdi se mi, da blaznim, uklenjen v spone te hijene. Grem po ulici, srečujem ženske in ne vidim harmonije in lepote njih teles, ne snega razgaljenega vratu, ne prečudne lepote las, oči . . . ampak samo — o Bog, o Bog! V vse ženske sem zaljubljen takrat, in kako neskončno težko se je premagovati . . .“

Utihnil je, kakor bi kdo pretrgal napeto nit.

„In moje sanje fistih noči so strašne in gnusne; umazane in oskrunjene so v neizpoljenih željah . . . Kaj morem zato? Jaz ne

morem zabranjevati, da bi ne hotelo telo, kar je njegovega, kakor ne morem ukazati duhu, da bi si ne vzel tega, kar je njegovega. Dvoje narav je v meni, dvoje elementov se bori za premoč — jaz pa sem suženj obeh . . . Spomladi se pojavi navadno, ko kipi prva sila na dan in je življenje sočno in mlado. Bojim se tega časa, a zajedno ga čakam komaj, komaj. Letos pa . . .“

„Letos, letos?“ sem ga prekinil.

Pomolčal je za trenotek in zdelo se je, kakor da se je ves uživel v pripovedovanje. Umiril se je nekoliko, smehljal se je in celo v njegovih očeh, ki so zrle name mirno in prostodušno, je trepetal rahel smehljaj.

„Letos pa me je prekanilo naključje,“ je dejal potem in skril oči v dlani. „Opazil sem zadnje čase, da češče prihaja ono čudno razpoloženje; ne samo spomladi, ko brsti življenje: poleti — jeseni — pozimi . . . In grem po ulici in nič več se ne morem premagovati. Ali teh blelih, bolnih obrazov se bojim, strah me je tistih pohotnotrudnih oči in gabijo se mi . . . Nocoj se mi bo spet sanjalo, vem, in jutri bom pljuval na vse skupaj; zvečer pa bo zopet prišlo . . . Nekaj bolnega, nezdravega je v meni: koprnenje po uživanju in po sintezi vsega uživanja — po lepoti . . .“

Zagledal se je nekam daleč s svojimi bolnosvetlimi očmi; samo za trenotek se je oddahnil. Sklonil se je čisto k meni in zašepetal s skoro neslišnim glasom:

„Zdaj pa mi pride Pavla nasproti . . .“

„In ti — ti je seveda ne ljubiš?“

„Ni govora o tem!“ je vzkliknil malomarno, a čelo se mu je vse omračilo. „Toda . . . mogoče, mogoče. Kaj vem jaz! Kaj pa je ljubezen? Še nikoli je nisem okusil, ne poznam je. Toda če bi jo tudi ljubil, bi se mi porušilo polovico iluzij zdaj, ko sem prejel to njeno pismo!“

„Hudo te je užalilo njeno pismo,“ sem se skušal šaliti.

„Gotovo, njeno pismo me je zelo užalilo,“ je priznal popolnoma resno in mir in zamišljenost je dihala od njega. „To je znamenje, kajne, da jo vendarle, vendarle ljubim . . . Čudno. Kako drugače, kako vse drugače sem si predstavljal ljubezen nekoč. Saj to je bila vendar samo blaznost in strast, kar me je v hipu zasušilo in priklenilo nanjo, nič drugega. Vse je zakrivila moja trenutna razdraženost, ko so bile oči zaslepljene v strasti in razum otrovan — — Prešlo bo — četudi je seglo že tako globoko vame s svojim zlim strupom. Zdaj sva daleč narazen in njena pisma so dovolj

plitva in vsakdanja, da mi bo morda kmalu, kmalu postal tako egalna, kakor kamen tam ob potu . . .

Pomisli samo, kako čudno se je pričelo vse to. Pavla je bila že štiri leta pri nas učiteljica, jaz pa sem jo komaj poznal, kaj da bi kdaj govoril ž njo. V družbi se nisva sešla, sicer tudi ne; niti v počitnicah ne, ko se mi je nudilo nešteto prilike v naši skromni vaški družbi. Povem ti, da me niso nikdar posebno zanimale ženske. Celó v gimnaziji sem se smejal mladim don Juanom; zdeli so se mi otroci. Ono pohajkovanje za kratkokrilkami, zardevanje pred njimi, skrivanje pisem pred profesorji in starši, — vse to se mi ni zdelo samo brezmiselno, ampak tudi neskončno smešno in bedasto.

Letos pa pridem o Božiču domov. Na Silvestrovo so napravili veselico in tam sem prvič pogledal na učiteljico Pavlo z drugimi očmi. Plesala je s fantom, ki je bil krepak, visok in zastaven. Videl sem, kako jo je oprijel trdo čez pas, da se mu je njeno drobno, tenko telesce ovilo napol v naročje. In potem sta zaplesala. Njiju ples pa je bil tako strasten, tako divje brezumen, kakor sem jih videl še malo; njene prsi so se bočile in naslanjale nanj, padale so in vstajale, kipele in plahnele. Fantu je gorel obraz; svoja razpaljena lica je sklanjal k njenim in jih hladil v njenih gostih laseh . . . Na ustnih obeh se je odražal top smehlaj razdraženih poželenj in razvnetih strasti.

Ničesar nisem videl, razen onih dveh pred sabo. Upijanjal me je pogled na ta ples, kri mi je butala v glavo, razbijala ob čelo, sapa mi je zastajala. — In kar nenadoma je dozorel v meni sklep, da jo dobim zase, bodisi kar in kakor hoče.

Pil sem; vino pa me je le še bolj omamilo in razdražilo . . .

Plesala sta dolgo, troje ali štiri valčkov zaporedoma, ko je Pavla odhitela ven. Bežal sem za njo in trepetal razburjenosti. Opazil sem jo, kako je hodila z naglimi, nervoznimi koraki v polmračni gostilniški veži gor in dol in si z robcem hladila potno čelo. Obstal sem pred njo.

„Gospodična Pavla, pazite, da se ne prehladite,“ sem dejal naglo s suhim glasom, ne da bi izbiral besede.

Pavla je postala, stopila bliže k meni, nato pa je vzkliknila z rahlo rdečico začudenja na licih:

„Ah, vi ste! Mislila sem si, kdo je pač tako skrben zame . . .“

Povedal sem ji svoje ime, ker mi je bilo znano, da visoko ceni formalnost. Pavla je dejala, da me je poznala že davno, vpraševala me šaljivo, čemu sem se je tako izogibal, karala me, da sem

tako tuj vsemu, ošaben, samosvoj. Govorila in govorčila je brez prestanka, jaz pa sem jo opazoval napeto in nisem razumel, kaj so čebljala njena ustna.

Pavla ni bila krasotica. Premala in pretanka je bila njena šibka postava, preozka so bila njena ramena. Lepe na nji pa so bile njene motne sivočrne, rahlo poševno zarezane oči, s katerimi je znala očarati vsakega svojih sobesednikov. Tudi njeni lasje, spleteni v težko, visoko frizuro, so bili čudoviti. V solncu in luči bi se izpreminjali in iskrili, kakor pestrobojni briljanti, uvezeni v črni baršun. Njen obraz ni bil pravilen: nos ozek in tenak pri očeh, se je spodaj razširjal v nelepe dimenzije; brada se ji je končavala v preostro konico; obrvi so bile zrasle skupaj, a pod očmi se ji je ostro v polkrogu črtalo dvoje tankih zarez. To pa jo je delalo starejšo, nego je bila v resnici.

Gledal sem nanjo in sem bil pijan. Krčvito sem pritiskal njeno mehko, negovano roko k sebi, ko sva se sprehajala po veži. Ljudje so prihajali iz sobe ozirali se začudeno na naju, midva pa se nisva zmenila za to.

Ko je po četrturnem odmoru iznova zaigrala godba, sem jo peljal v zadržlo, zakajeno dvorano, in kakor besna sva se zavrtela v burnem taktu polke francoske.

Ah, ta ples, ta pijani najin ples, ki ga ne pozabim nikoli! Kako se je vila Pavla v mojih rokah, sklanjala se k meni in se zopet odtegovala, kakor bi se ponujala in mi udajala, a se v istem trenutku hotela iztrgati iz mojega objema! Nekaj komedijantsko-teatralnega je bilo v njenih kretnjah in gibih, toda jaz nisem pazil na to. Vse na meni je drgetalo razburjenja, usta so mi bila suha in samo hropeči, neprostovoljni zvoki oddiha, trudni in izmučeni, so se vili iz prsi.

Kadar sem se s čelom dotaknil njenih las, me je izpreletelo če je prišlo lice ob lice, mi je zaplamenelo vse telo.

Pavla je imela razgaljen vrat; tudi njena bluza je bila narahlo izrezana. Z grozo in naslado sem zaslutil, kaj se skriva tam — tam . . .

Nisem se obotavljal; molče sem se sklonil nizko k nji in pred očmi vseh sem poljubil ta drhteči, vroče-razpaljeni mramor. Pavla je vzkriknila, pogledala prestrašeno in začudeno naokoli, name, in se takoj nato zasmejala; ali njen smeh je zvenel tako odurno in hripavo.

Vesel in otožen sem bil, ko je končno ponehala in utihnila ta hreščeča neubrana godba, vabeča v razuzdanost in brezumno or-

gijski ples. Oddahnil sem se, a v glavi mi je ležalo s svinčeno težo. Kakor bi me demon mračnih, črnih sanj izpustil iz svojih rok, tako mi je bilo.

Truden sem bil in žejen. Pavla me je vodila k svoji mizi, kjer naju je pričakovala s širokim, nelepim smehljajem njena mati. Ta ženska, njena mati! Ne morem je popisati, ker se mi vse upira v nemem ogorčenju, kadar se spomnim nanjo. Predstavljam si drobne, svetle oči, polno švigajočih strupenih plamenčkov, ki vidijo vse in vejo vse; predstavljam si širok, prijazno-zloben smehljaj, brezzobe čeljusti . . . Neizrekljivo zoprna mi je bila ta ženska, jaz pa sem blaznel za njeno hčerjo. Komaj sem prisedel k mizi, so se zapičile starkine sivkaste oči vame in me niso več izpustile. Sprejela me je z ostudno, žalečo prijaznostjo in na mah odprla vse zatvornice svoje neskončne zgovornosti in opravljalivosti, da se je razlila kakor umazana ploha čezme.

Sicer pa, bogme, ne vem, kaj je govorila! Nisem je prav nič poslušal. S Pavlo sva imela svoje opravke. Z očmi, z gestami, z nogami pod mizo sva se razgovarjala, vabila, klicala, grešila . . .

Ah, fej, in pozabljenje na to noč! Moja mati . . .

Pravzaprav se ne vem več spominjati vseh podrobnosti onega večera, ki živi v mojih mislih umazan in oskrunjen. Pijan sem bil . . . ne samo vina, ki sem ga užil v preobili množini, ampak bolj nje — demona strasti. Ne spominjam se, kaj sem govoril, kaj sem pripovedoval, vem samo toliko, da so se zgražali vsi ljudje okrog mene, obsojali me in se čudili. Niso bili pač vajeni kaj takega od mene, ki sem bil še pred nedavnim časom tih, molčeč in ves zamišljen. In zdaj naenkrat toliko razočaranje, toliko sramota za celo faro! Grem v gostilo, plešem z učiteljico, pijem z njo, gledam jo s pregrešnimi očmi . . . Ne samo, da sem že davno uničil njih iluzije glede semenišča, še to povrh — o sramote! Izprijen študent in tako dalje . . .

Ne mislim se opravičevati niti obsojati. Vem samo to, da je prišlo, kakor je moralo priti. Zato bi pač bil največji nezmisel, če bi se opravičeval tujim ljudem ter jim govoril, recimo, o — „misterijih mladosti“ . . .

Ali kljub vsemu, glej, leži ta večer z vso svojo neznosno težo na moji duši. Ta bakanalni preludij mračne, skrite tragedije strasti, ljubezni, greha, zmot, samovaranja in samozaničevanja . . . Drama blodenj in iskanj — misterij mladosti! —

Ko sem stopal oni večer — ali bolje rečeno — ono jutro proti domu, sem se streznil in zgrozil na mah.

Kaj bo dejala mati?! . . .

Ljudem sem se smejal, ki so v gostilni delali svoje opazke. Kaj so mi mar tuji ljudje? Toda — mati, mati! Dejala mi je sicer sama, naj le grem na zabavo, da se malo porazvedrim, toda kaj je slutila ona, kako se bom zabaval, s čim se bo naslajalo srce; kaj je slutila, uboga . . .

Moja mati je bila bolna.

In morda je prebdela vso noč v iskrenih, do neba kipečih molitvah za mojo srečo in čakala name . . . Zamislila se je v bodočnost, veliko, sijajno, zmagoslavno. In še tesneje so se sklepale žuljave dlani k uvelim prsim, globočji so bili njeni vzdih, iskrenejše so kipele molitve. Tako je čakala morda, da pridem ter ji z vedrimi očmi razodenem, kako sem se zabaval na veselici. Skrite iskre v njenih pogledih, skrita radost v njenem srcu. — A jaz, jaz?

Pospešil sem korake in hitel, in že sem stal pred domačo hišo. Skozi rdeče zavešena okna so lili odsevi zamolkle luči.

„Čaka!“ mi je planilo preko možgan, s silo sem odprl težke vežne duri, hlastno preskočil vežo in stal na pragu domače izbe.

Nenavaden prizor se je razstrl pred mojimi motnimi, osuplimi očmi: Kraj postelje polno ljudi, kleče, sede, dremljejo, šepečejo nekaj neumljivega — same ženske.

Čemu vse to, čemu?

Stal sem že sredi izbe, ko se mi je šele povrnila zavest in mi je ledena misel preletela vse telo.

„Ali ji je slabše? . . . Ali je umrla!“ sem s tiho-trepetajočim, pridušenim, prosečim glasom dejal sosedi, ki mi je bila najbližja. Nato pa sem vzkliknil, tresoč se jeze in razburjenja. „Pa zakaj me vendar niste poklicali preje, vi neumni ljudje!“

Soseda se je malomarno okrenila z glavo, pogledala me zaničljivo in zamahnila z roko. Tudi druge starke so bile obrnjene naravnost name: na ustnih in v očeh zaničevanje.

Mati pa je ležala na postelji kakor v ekstazi. Tiha, mirna in srebrno-bela; s široko odprtimi, svetlimi očmi in blaženostnim smehljajem na ustnih je ležala in gledala navzgor proti stropu.

„Mati!“ sem zaklical iskreno in stopil bliže k nji. Zdrznila se je narahlo, komaj vidno je trenila z očesom; nato pa je takoj zopet leglo veličastvo miru preko nje.

„Mati!“ sem ponovil tišje in stopil čisto k nji. „Mati, ali me ne poznate, ali me ne poznate več?“ . . .

Ni me spoznala. Ledenomirna in nepremična je ležala in strmela navzgor, kakor da gleda nekam daleč, daleč . . . Samo ustna so se ji pregibala v blaženostnem smehljaju in nerazumljivem šepetanju.

Kaj je zatrepetalo, zajechalo, zavalovalo v meni ta trenotek — o Bog! Ne znam povedati, kakšna čustva so ruvala po moji duši. Beseda je zvok in laž! Samo čustvo, tisto najiskrenejše, najgloblje čustvo, ki v trenutku razgiblje vso dušo, samo to je resnica — beseda je laž!

Obrnil sem se k ljudem, tem starkam in ženskam ter kričal nad njimi, zakaj me niso poklicale poprej.

One pa so bile mirne kakor kip, kakor ledenohladne kamenite sohe so bile mrzle in neobčutljive. Z molki so rožljale in se niso zmenile zame.

Soseda me je prijela za rokav in mi šepnila s svojim dolgotrajnim glasom v uho: „Vsaj zdaj bodi tiho, da je ne umoriš popolnoma!“

Udušil sem srd, ki so ga v meni izzvale te besede, kajti v tem trenutku so se kakor od daleč nekje polglasno, trepetaje od sladkosti in blaženosti oglasile njene besede, besede moje matere: „Pred oltarjem stoji . . . Ta, ki stoji pred oltarjem, je moj sin! Moj sin poje novo mašo in se me spominja . . . Tudi tebe, Katra, ki si si mu včasih nesla suhih hrušek v mesto, se spominja zdaj moj sin . . . naju obeh. Poglej, Katra, kako je lep, — bled in čist, kakor angel . . . Oh, koliko sreče si mi dal doživeti, Bog!“

Sedel sem na stol in si z rokama zatiskal ušesa. Čutil sem, kako sem postajal vedno bolj majhen, neznatn, kakor da se hočem skriti pred temi besedami, pred temi ljudmi naokrog, pred samim seboj, svojo dušo in svojo lastno osramočenostjo. — —

In vendar, glej, vendar sem šel k nji, k Pavli.

Tis e tri dni, ki sem jih presedel ob postelji, kjer je ležala moja mati med upom in brezupom, med življenjem in smrtjo in se je onesveščala vsak hip, so se v meni snovale, gibale in dramile čudne stvari. Težko je govoriti o rečeh, ki so zagrebene v najgloblje globine naših src: o tistih stvareh, ki si jih ne upamo priznati niti sami sebi v obraz brez zardevanja. Kako bi jih priznali drugim?

Tako zelo smo uklenjeni v spono laži, to je konvencionalnosti in fraz, da se naposled počutimo že prav dobro sami s seboj in si ne zaželimo ničesar. Tako zelo nam je družba vcepila svoje laži,

da je ž njimi zastrupila vse naše bitje, da, tako zelo zastrupila, da ne moremo več z jasnim očesom ločiti laži od resnice in da na sijajnih, blestečih temeljih gnilih laži s trudom in potom gradimo svojega življenja trhle stavbe . . .

Mnogo sem premišljal v tistih treh dneh. In brez težave sem spoznal, da nam je laž bolj potrebna nego resnica, da je takorekoč začetek in konec vsega, da je tista mogočna sila, ki veže in druži, spaja in razkraja in snuje in giblje, tisti steber, katerega se oprijemljemo s tresočima rokama, kadar nas je zapustilo vse drugo na svetu, kakor se potapljač človek oprijemlje gnilega jambora . . . O laž, ti zrak naših duš, ti koristna, lepa, sladka laž, kako bi živeli brez tebe slabotni, onemogli ljudje! . . .

V teh neskončno dolgih treh dneh ob materini postelji sem se izpovedal samemu sebi in sem spoznal vso brezmejno krutost resnice. Resnica je namreč ohola in kruta in prihaja ponoči in sveti s svojo žgočo plamenico v naše gnile duše ter rije po možganih, tako da je samo dvoje potov pred nami: da zblaznimo ali pa, da sami uničimo ta nezmysel, ki mu pravimo življenje . . .

Na mizici je ležal moj revolver in vabil s svojimi hladnimi, slepimi očmi . . . Na postelji se je premetavala moja umirajoča mati in me v svojem deliriju klicala z besedami materinske ljubezni in oboževanja — jaz pa sem ždel kraj nje, vklenjen kakor jetnik, in sem mislil na učiteljico Pavlo, na njene visoke prsi, na njene dehteče lase . . . O in zastonj se je upirala duša in odganjala te misli! . . .

V onih samotarskih dneh sem veliko premišljal, veliko sem si lagal in si veliko priznal. In prišel sem do zaključka, da je laž močnejša nego resnica, strast silnejša od ljubezni.

Tako sem šel k nji, k Pavli, ko je doma umirala mati in me klicala k sebi v svojih bolnih sanjah.

Šel sem tja, da se opravičim, če sem storil kaj nedostojnega oni nelepi večer. Šel sem, da ji brez bojazni povem, kako neskončno so bile umazane in podle vse moje misli tistikrat.

Tako sem si lagal namenoma in iz navade.

Na dnu duše je namreč spala strast in se dramila ter koprnela navzgor, navzgor! Tri dni sem jo negoval v srcu, tri dni sem varal samega sebe; četrti dan pa se je izzorela, in jaz sem z razpaljenim licem in hlastnim glasom lagal svoji učiteljici, kako brezmejno jo ljubim . . .

Sedela sva na kanapeju in si nisva imela ničesar povedati, ničesar iskrenega, ljubega.

Držal sem jo čez pas in jo z burnimi objemi prižemal nase, jo poljubljal na ustnice, vrat, lice . . . Moja duša pa je bila tačas tako polna sramu in samozaničevanja, da se nisem drznil s polnim pogledom zazreti se v njene oči.

Zunaj v kuhinji je ropotala njena mati in govorila sama s seboj. Včasi je stopila nepričakovano v sobo in midva na kanapeju sva se prestrašena in zardela spustila iz objema. Ona pa se je delala, kot da ni opazila ničesar. Ali v kotu, v skriteh kotičku njenih brezkrvnih ustnic je trepetal zlobno-zadovoljen smehljaj. Jaz sem ga opazil. Tudi njene oči so se smehljale v svoji sivkasti zlobi.

Nadlegovala me je s svojimi vprašanji in me dražila in poniževala s svojo prijaznostjo ta ženska! Oh, kako prozorni so bili njeni nameni!

„Zvodnica! Zvodnica!“ se je v meni nekaj upiralo in sililo v grlo. Ona pa mi je ustrezljivo in prijazno servirala čaj.

Morda je bil neopravičen moj srd in odpor napram ti starki. Pa čemu mi je bila tako zoprna in me tako žalila s svojimi nameni!...

Pozno zvečer sem odhajal od Pavle. Noč je bila svetla, široka in svobodna. Stopal sem po klancu navzdol, razgledovaje se okoli sebe, nenadoma pa, kakor da me je nekdo potegnil za rob suknje, sem obstal, zazrl se naokrog, nato pa je hipoma planil iz mojega grla dolg, glasen, meni samemu tuj smeh . . . Nepričakovano mi je hušknila misel preko možgan: „Bogve, ali me Pavla res tako neizmerno ljubi, kakor mi je zatrjevala ves čas?“

Stal sem sredi pota in se smejal ter se nikakor nisem mogel uživati v to misel, ki se mi je videla tako pretirano smešna in tako neverjetno komična. Zdaj vem, zakaj sem se smejal pravzaprav: svojim lastnim bolečinam sem se smejal . . .

Koliko tragičnega humorja je včasi v taki ljubezni, ko si dva mlada človeka neprestano zatrjujeta in prisegata večno zvestobo in enake reči, pa čutita oba, da je vse le sladka laž in umetno varanje. Toda kdor hoče uživati in živeti, mora varati sebe in druge.

Drugi dan pa sem bil zopet pri učiteljici in tretji dan zopet in potem zopet in zopet.

Stanje moje matere se je polagoma navidezno nekolikoboljšalo. Zdravnik sicer ni mogel konstatirati nikakšne posebne bolezni, izražal se je vse le bolj nasplošno, govoril je mnogo o starostni onemoglosti, o prehlajenju, o vnetju i. t. d. — in je naposled zaključil svojo diagnozo z opazko, „da bo morda bolezen trajala dalj

časa, ali pa nenadoma . . ." No, skomignil je z rameni, vzel klobuk in palico ter odšel.

V resnici se je moja mati onesvestila včasi tako nepričakovano, da nam je vsem naokoli stoječim zledenela kri v trenutni slutnji, da smo se pogledali v preplašene oči, kakor da smo že začutili hladne, neslišno šumeče peroti smrti . . . To je zakrivilo, da nisem imel miru niti za minuto in so mi včasi omahnile roke v strastnem, vročem objemu Pavle. Spomnil sem se matere . . . In potem me je gnalo domov, tiralo me je s silo, bičala me je misel na njeno smrt. Pa vendar, vendar se je v meni dvigalo nekaj velikega in strašnega, nekaj neizrekljivo zoprnega, tujega in mračnega, kar me je sram povedati. Ali je bilo to zoprno čustvo, odpor in sovraštvo do lastne matere svoje? . . . Ali je bilo to samo odpor do njene bolezni, ki me je motila v mirnem, neoviranem uživanju, ko je vse moje bitje kričalo: živeti, izživeti se! Ko se je duša hotela vreči v to brezdanjo strast, udati se ji vsa in se potopiti v to blazno brezumje! . .

Razreši skrivnost: Kaj je bilo in zakaj je prišlo? —

Jaz pa sem spet posedeval ob materini postelji vse noči, ko ni bilo spanja od nikoder in je rvala misel po možganih in žgala po duši in telesu moja velika strast. Navadno sem prihajal tja bled in utrujen od sestankov z učiteljico, ko se je še polenila kri v žilah, izgorel plamen in mi je bila duša težka, vsa tako neskončno težka.

O mladost! Toliko ognja in ljubezni in strasti in bolečine in radosti in nemira in iskanja in blodenj in koprnenja je v meni — tolik neizčrpljiv, nedoumen kaos! Kje je struga, da bi razlil vanjo to mračno-kipeče, razburkano morje, da bi se izčistilo in umirilo? . . .

Še zdaj leži senca težkega samoočitanja, spočetega in rojenega iz onih noči na moji duši. Mnčno in grenko je, kadar se mora človek obsojati sam, ali potrebno. Meni potrebno kakor zrak. In zgodilo se je neštetokrat v onih prečutih nočeh kraj materine postelje, da je prišel mračen, neizprosen ukaz od nekod . . . Raztrgal sem bleščečo haljo laži s svoje duše in sem se s prestrašenim, v grozi odrvenelim pogledom zazrl v vso njeno plitvost, gnilobo, omejenost in onemoglost.

Težke noči, ko me je bilo strah pred samim seboj, in se me je polaščal brezmejen stud do vsega.

Kraj mene je z mirnimi, normalnimi utripi srca dihala mati, zatisnjene oči, smehljaj na ustnih, vsa bela in bleda kakor vedno. Nad njo so bile razpete peroti miru in ljubezni in solčnih sanj, ki je verovala vanje njena duša.

„Blagor tebi — ti bela, čista in ljubezni polna starka, mati!“ ... je šepetaje jecljalo moje srce, kakor v obupu, ko sem se sklanjal nad njenimi sivimi lasmi. „Mnogo si trpela na svetu, tvoji žulji na rokah, tvoje velo, izsušeno in izmozgano telo in tvoje trudne in bolne oči govore o tem. Tudi ti si ljubila nekoč — in tudi ti si trpela. Toda povej, ali si spoznala to, kar je s trpljenjem in muko v duši moral spoznati tvoj sin? Povej, in če si spoznala kdaj, o tisočkrat večja in globja in iskrenejša bo potem moja ljubezen do tebe, mati!“

Mati pa je molčala in se smehljala. Prisegel bi, da je sanjala o meni in moji zmagovalni bodočnosti. Ironija! ... Tisti mladenič, ki je verovala vanj tako silno, uporno in trmoglavno njena naivno ljubeča materina duša, je tedaj čepel ob postelji, se trkal ob čelo in prsi, skrivaje oči v dlani, tako slab in neznaten pred samim seboj, kakor je slabotno in majhno peresce, ki ga nosi vihar igraje na svojih bučecih valovih ter ga ne izpusti iz objema, dokler se njemu samemu ne poljubi.

(Konec prihodnjič.)

A. Debeljak:

Odmev.

Kolikrat v brezupni noči
duša bolno krikne:
Daj, razvnemi kres,
da mogočno sikne plamen do nebes!

Strgaj raz obličje mlado
krinko si ledeno
in pogoltne naj
žrelo jo ognjeno na vsevekomaj ...

Glas pa se reži iz dalje:
Delaj, kar zreš druge —
vrat svoj klonejo
in zato brez tuge v zlatu tonejo.

prilagojen. Mnogokaj nam je pripisati na rovaš temperamentnega južnjaka; avtor, ki je zelo naobražen ter ima dvojen doktorat in petično soprogo, marsičesa sam ne prakticira. Tako je Tempsov sotrudnik interviewiral Marinettija, ki je potolažil lahkoverneže, češ da dejansko ne zatajuje preteklosti, ampak jo potiska na njen prostor, ki mora biti samo epizodičen v našem življenju. Vse drugo je zgolj argumentacija in poglavitno je poviševanje izvirnosti in samoniklosti.

- Torej ne boste zapalili nobene biblijoteke?
- Nobene!
- Ne boste poplavili nobenega muzeja?
- Nobenega!

Fran Albrecht:

Misterij mladosti.

(Konec.)

Io so bile tiste težke noči, noči dvomov, samoočitanj ter strašnega zaničevanja in studa do samega sebe, ko so begale misli trudne in nestalne po možganih, iskajoč točke, kjer bi se odpočile in umirile vsaj za trenotek. In dan, prežit v strasti in nasladah, je vstajal pred očmi, potvarjen od lastne fantazije in neresničen v svojem gnusu, ter se mi kakor nesramna karikatura rogal v obraz.

Kolikrat je na mojih ustnih vzgorelo ime, združeno s težko kletvijo, ki jo je zakričala iz sebe duša v zaničevanju in sovraštvu, tisto ime, ki sem ga podnevi tako često imenoval z zlagano milobo in iskrenostjo: Pavla!

„Kdaj, o kdaj se bo končalo vse to?“ sem se prečesto vprašal s strahom v duši in nisem znal odgovora.

Spoznal sem, da sem se vse preveč dolgo potapljal v to strast, da bi se je mogel kar mahoma oprostiti. Tako dolgo sem se omamljal s strupom, da sem se zastrupil, in nisem več našel izhoda in nobene poti . . . Čutil sem vsak dan, kako narašča, kipi in prekipeva do vrhunca moja blaznost; čutil sem pa tudi, kako s strastjo narašča in prekipeva odpor do nje same in vstajajo bolečine, spočete iz tega odpora. Kajti to mi je dala ljubezen do matere. Spoznal sem končno, da je vsaka ljubezen polna bolečine.

Preudaril sem, naposled pa sem takole dejal samemu sebi: „Zaljubljen sem v Pavlo . . .“

Tako je bil torej rezultat mojih razglabljanj in iskanj in odpora in neodločitve samo — slabotna resignacija. In koncem konec se je oglasil iz mene še slovenski fatalist s svojo praktično filozofijo: „Pravzaprav je vse egalno . . . Kakor je zapisano v zvezdah, tako se bo zgodilo.“ Jaz pa sem si dejal: „Živeti . . . Naj gre življenje svojo pot, naj seka v dušo svoj trdi, mračni obraz v težkih, neznočnih nočeh!“

In brez obotavljanja sem hodil od materine postelje k Pavli in od Pavle k materi — vmes pa so molčale noči, iz kojih se je režal panski obraz groze — —

„Zaljubljen sem bil v Pavlo.“

Ko sem bil sam, sem si včasih glasno ponavljal ta stavek in sem mislil o njegovi zagonetni vsebini, zagonetni zato, ker ni pomenjala pravzaprav ničesar, pa je vendar ležalo toliko skrivnostno-nedoumnega v nji. Predstavljal sem si drobno, tenko telesce, ki je tako voljno in mehko in gibko in ima toliko prečudovito silo v sebi, da ves trepečem in drhtim v njegovi bližini. Kakor da je vse posejano z nevidnimi iskrami, ki se krešejo in utrinjajo na meni, ki me žgo prav do dna duše in razpalijo kri v žilah, da se mi goreči valovi razlijejo preko telesa in mi odreka glas ter zastaja sapa — naposled pa se vse razodene v sladki omotici in blaženosti . . . Morda je bil to produkt vsega onega koprnenja po lepoti, ki ga čuti v sebi dozorel človek, — morda pa se je vzbudila v njem samo žival, pohotna zver, ki se pogreza v poltnost in uživa brez misli in estetskega čuta . . . Najbolj čudno se mi je pač zdelo, kako je mogla baš Pavla seči tako globoko v žarišče vsega mojega bitja, ko vendar nič ni odgovarjala mojim zahtevam žensk; zakaj baš to neznatno, bledikasto dekletce s svojimi sentimentalnimi očmi in svojo visoko rokoko-frizuro? Še zdaj premišlujem o tem in se ne morem dovolj načuditi.

Pavla ni bila nič drugačno dekle, kakor so po večini vse naše malomestne, polizobražene mladenke. Ničesar „preveč“, vse nekakšna konservativna umerjenost.

Pravzaprav se mi smili to dekle, če pomislim globlje. Učiteljica na deželi — kaj pa je to! Treba se je na vsak način zgodaj oprijeti česa, kar bi zboljšalo usodo v bodočnosti . . . Jaz pa, žalibog, nisem ustvarjen za partije. No, morda me je celo nekoliko ljubila —

nikakor seveda ne „preveč“ — toda vse to izključno le pod pogojem, da jo nekoč poročim.

Najina zaljubljenost je vsak dan spreminjala svojo obliko. Brez prehoda so se menjavale kaprice občutja, plehka, osladna, neresnična — na dnu vsega pa so skrito šepetale črne, grozne sanje, ki so vabile v svoj vrtinčasti prepad . . .

Tako je napravila Pavla nekoč veliko napako.

Mnogokrat, posebno kadar sem se zvečer poslavljal od nje, me je Pavla pogledala s čudnim izrazom v očeh, kakor da tli vroče vprašanje v njeni duši, ki sili na dan in je more komaj, komaj še skrivati neizgovorjeno . . . Vedel sem, kaj pomeni to njeno vprašanje in bal sem se časa, ko se bo odelo v besede. Slutil sem, da bo izbruhnila iz mene tedaj vsa moja „ljubezen“ do Pavle v svoji nesramni, surovi nagoti.

In ta čas je prišel.

Nenadoma se je iztrgala Pavla iz mojega objema in kakor da se ne more prikrivati več, so se ji usule, napol užaljeno, napol ogorčeno besede iz ust:

„Saj me ne ljubiš, saj me ne ljubiš! Vse na tebi je laž, laž! Ali ni tvoja mati bolna? Zakaj mi ne pripoveduješ nikoli o materi? . . . Objemlješ me, poljubljaš in mi lažeš, lažeš . . .“

Hipoma je obmolknila ter se še isti trenotek zopet streznila.

Jaz pa sem sedel na kanapeju, roke in noge so mi kakor mrtve visele navzdol. Okamenel nasmeh je ležal na mojih ustnih, moj pogled pa, ki jo je meril s svojim molčanjem, je moral biti strašen. Pavla se je odmeknila v kot, vsa bleda in začudena in z nenadnim ihtečim glasom je vzkliknila, da imam zlobne oči in da sem hudoben človek. Jaz pa sem čutil samo eno in kakor nikoli poprej mi je bilo hudo ob tej misli: da je nekaj drugega Pavla in nekaj drugega mati ter da se bosta v meni na vse večne čase odbijala ta dva pojma.

In to kratko petminutno molčanje je bilo kakor dolga, nema tragedija . . .

Pavla je začutila svojo napako. Približala se mi je spet in me prosila odpuščanja. Postala je nenavadno iskrena, nadevala mi najbolj iskrena in prikupljiva imena, stezala se po meni in se me nagajivo-šaljivo oklepala, kakor dete, ki bi se rado igralo.

Jaz pa sem bil molčeč ves ta čas. Ničesar mi ni bilo do tega tujega dekleta. Niti nje telo me ni razburjalo več. Ako sem izpregovoril besedo, je bila žaljivka. Nazadnje sem jo jel mučiti brez

povoda in namenoma ter sem ji očital, da tudi jaz ne verujem v njeno ljubezen in da naj si izbere drugega, ako se ji hoče igrache...

Predno sem odšel pa se mi je, kakor vsakokrat pred mojim odhodom, vrgla Pavla v naročje in se me oklenila z obema rokama ter mi šepetala v uho:

„Povej, dragi, ali me še ljubiš! Povej, Ivan! Zelo? . . . Povej, povej še enkrat! Ali me boš vedno ljubil?“ . . .

To so bile njene navadne besede vsakokrat. Poprej sem se smehljaj ti njeni naivnosti, potem pa sem z dolgim in vročim poljubom udušil vsa njena nadaljna vprašanja, na katera nisem maral odgovarjati. Takrat pa so izzvale te besede v meni čuden odpor; v njenem prijaznem, mnogo obetajočem smehljaju sem videl zlobno prijazni, zoprni smehljaj njene matere . . .

„Neumnost!“ je siknila grobost iz mene.

Stopil sem bliže k nji, in z molčečo gesto, z nemim pogledom, ki sem želel, da ga razume, sem premeril njeno telo od nog do glave.

To je bil moj odgovor.

O in Pavla je razumela to molčečo gesto, ta nemi pogled! Ničesar ni dejala, povsila je oči, kri ji je zaplala v lice, nato pa se je okrenila in mi pokazala hrbet.

„Konec, konec . . .“ sem šepetal; ko sem stopal proti domu. Zavil sem se tesneje v suknjo, a zobje so mi šklepetali in po vsem telesu sem se tresel.

Sklenil sem, da čez dva dni odidem odtod. —

Popoldne naslednjega dne pa sem stopal po isti poti. Sklep je dozorel v meni. Treba ji je povedati in razložiti svoje stališče.

„Pokleknil bom pred njo . . . Na kolenih jo bom prosil odpuščenja za svojo ljubezen. Na kolenih!“ tako sem sklepal in razmišljal v svojem srcu.

Tih in lep mir se je naselil vame; celo moj korak, ki je bil vedno na tej poti hlasten in nervozen, težkega pričakovanja poln, se je umiril ter je postal prožen in elastičen. Zdaj sem vedel, da je napočila odločitev. Čas odhoda je prišel in treba je zaključiti račune.

„Na kolenih! . . . Potem pa se bova pomenila trezno in razumno. Brez vsakršnih razburljivih prizorov napraviva konec vsemu. Ona je pametno dekle, jaz sem pameten fant — čemu pa bi se razburjala brez povoda? . . . Tako ji porečem nazadnje: Ti, Pavla, zdaj pa saldiraj ta račun, ki sem ga sestavil tako pošteno, kakor

brat sestri. In otožna ne bodi nikdar! Z žalostjo in solzami ni nič, kvečemu da si postaraš obraz — vidiš, tako je zapisano v knjigah... Vesela bodi, da se je tako brzo zaključila ta žalostna komedija, ko sva vendar oba tako slaba igralca... Mladih fantov pa, in boljših kakor sem jaz, je tudi dovolj. Partija nikakor ne izostane. Sicer pa ti želim imenitno bodočnost in dvajset častilcev na vsak prst, če hočeš! In srečo v zakonu in vse blagre tega sveta! Tako torej... a zdaj: Adijo in — na nikakšno svidenje več!... Seževa si v roko — greva narazen s smehljajem in brez zlih misli. — — Da, da! Malo fraz, malo laži, malo resnice... tako se bo zgodilo!“

Tako sem filozofiral v svojem monologu, ko sem stopil v klanec proti šoli.

Do polnoči sva prošli večer govorila z materjo o mojem zopetnem odhodu. Do polnoči sem ji pripovedoval o ogromnem mestu, kjer je v visoke donebesne hiše stlačenih več ljudi nego jih šteje vsa naša dežela... Mati se je smehljala, s svetlimi očmi zroč name, in si ni znala predstavljati tega. A jaz sem ji razlagal obširno in lahko mi je bilo v srcu, ker je bil sklep gotov: odtod!... Ah, pa saj ni težko odhajati z doma, ako je človek mlad in zdrav in če sije veliko solnce jasne bodočnosti pred njim!

Zdaj je bilo potreba napraviti samo še to pot, ki se mi je sicer dozdevala vedno bolj neprijetna, čimbolj sem se bližal šoli. Bilo mi je, da skoro niti ne vem, kaj pravzaprav hočem. Kako naj razložim Pavli vso zadevo glede svoje „ljubezni“ — kako? — Na kolenih! Dobro. A potem? . . . Ali naj govorim kakor doktrinaren predavatelj za katedrom, ali . . .

Nisem še prišel do zaključka svojih razmotrivanj, ko sem že stal na šolskem pragu. Mati Pavle me je sprejela kar v kuhinji, kjer je tičala večinoma, ter mi brez povoda jela pripovedovati dolgo, zavozlano povest, ki sem ji sledil brez zanimanja. Zelo sem bil vesel, ko me je nazadnje vendarle srečno odrešila Pavla, prišedši iz šole ter me odvedla v sobo.

Sedel sem na stol in opazoval Pavlo, ki je na malem stojalcu pospravljala svoje drobnarije. Zdela se mi je tako nenavadno bleda, in hladna, in jaz ji nisem vedel ničesar povedati. Preživo mi je vstajal prizor minolega dneva v duši in nekaj osramočenosti podobnega se je dvigalo v meni.

„Zakaj molčiš tako slovesno?“ je dejala naposled Pavla suho in mi sedla nasproti.

„Jutri zvečer se odpeljem na Dunaj,“ sem ji odvrnil jaz še bolj suho.

Pavla je rahlo, komaj vidno zbledela, potem pa se je zazrla vstran.

„Tako, tako . . . Pa se ti v resnici mudi,“ je rekla potem z navidezno malomarnim glasom, ki pa ni mogel zatajiti svoje trpkosti in ironije.

To me je ujezilo:

„Da, mudi se mi. To se pravi: skrajni čas je, da odidem odtod. Kadar pridem domov, se mi zdi, kakor bi bilo vse bolno okrog mene . . . in mene samega se oprijemlje bolezen. Tujina je življenje, tam je zdravje! Jaz ne maram bolezni!“ Tako sem se kar v trenutku razvnel in navdušil in sam ne vem zakaj. — Čez čas pa sem se zazrl po sobi, ki se mi je dozdevala danes tako prikupljiva in intimna, kakor še nikoli ter sem dodal s tišjim, toplejšim glasom: „Sicer pa bom nesel lep spomin s sabo: lep spomin na to sobico, ki mi je dala toliko lepih ur, — oh, in toliko . . .“ Nisem nadaljeval. „Tudi nate, Pavla, bom nesel lep spomin s sabo“, sem pristavil.

Pavla je sedela sključena v fotelju in si z rokama zatiskala obraz. Njena ozka ramena so se stresala kakor v prikitem, pridušenem ihtenju.

Toliko, o toliko iskrenega sočutja s tem drobnim, jokajočim dekletcem se je vzdramilo v meni ta hip! Ženske solze . . .

Stopil sem k nji in gladil z dlanmi njene mehke valovite lase:

„Zakaj si tako žalostna, Pavla? Nikar ne jokaj za take stvari in odpusti mi! . . . Odpusti, ko sem te tolikrat razžalil! Ne morem in ne znam ti povedati, kaj se godi v meni. O, da bi ti mogla razumeti . . .“

In nenadoma, že predno sem se dodobra zavedel, sem razklenil in stegnil svoje roke, pogledal navdušeno okrog sebe — kakor tragičen junak na odru — nato pa sem se vrgel naravnost pred Pavlo na kolena in sem z vzklikom „odpusti!“ jel poljubljati tla, kjer je stala njena noga. Komaj pa sem se zavedel, sem začutil, da je vse to le bedasta, dobro preračunana poza.

„Ne, ne!“ je zakričala. „Vstani, vstani!“ se je mučila in me dvigala pokonci.

Vstal sem. Pavla pa se je nepričakovano vrgla v fotelj in pričela krčevito jokati — bogve zakaj . . .

Stopil sem k nji, prijel jo za obe roki in jih odtrgal od njenega ozkega obrazka. Potem pa sem vzela njena vroča lica v svoje dlani in sem se iskreno zagledal v njene oči . . .

Moj Bog, kakšne čudapolne oči je imelo to dekle danes, ko so blesteli gorki biseri v njih . . . Kako je bilo mogoče, da nisem nikoli opazil tega zamišljeno-svetega, milobno-resnega in tiho-udanega izraza v njih! . . . In meni samemu je bilo, kakor da stojim v cerkvi pred oltarjem, obdan od vijoličastega dima, po katerem se sprehajajo angeli in svetniki. Sklenil bi roke in bi zašepetal verno in iskreno kakor v pozabljenih dneh . . . In pal bi na kolena in bi jecljal izpoved svoje duše, svoje mladosti . . . in Pavla bi bila moj izpovednik in s svojimi svetimi očmi bi pomirila mračno valovanje, ki mi razdvaja in otravlja dušo . . .

Zunaj so že bledele zadnje barve ugašajočih zarij, se spajale in izgubljale v brezizraznosti zasneženih poljan, ko sva s Pavlo še vedno sedela na kanapeju. V zamračeno sobo so se nosili plahoumirajoči akordi otožnega večernega zvonjenja in midva sva v toplem, bratskem objemu molila Ave najine blažene ljubezni . . . In ko je obmolknilo vse in ugasnilo vse in je mir in tišina prepregla širino noči, sva se ločila s poljubom, v katerem ni bilo nič tistega blaznodivjega ognja in opojnostrastnih bolečin: čist in miren je bil najin poljub, kakor bi se poljubilo dvoje duš. Tako se poljubljajo ljudje, ki so jim srca neoskrunjena.

Pavla mi je stisnila roko in šepnila: „Na svidenje torej jutri!“
Prikimal sem ji in molče izginil med vrati.

* * *

In zdaj, ko gledam nazaj na vse to, kar sem pripovedoval, vidim, da ni bilo resnica, kljub temu, da se je v resnici vse vršilo in odigralo tako, kakor sem pripovedoval.

Vsakemu človeku se pripeti včasih, da dela in misli in hodi okrog, diha in živi, kakor vsak drug človek, pa vendar je v njem vse nekaj drugega, kar ne ve nihče, komaj da sluti on sam.

Tako je bilo z mano, ko me je upijanila strast. Hodil sem okoli, delal, premišljal in z muko in bolečino seciral in trgal svojo lastno boleost, in sem bil trdno prepričan, da živim istinito in resnično življenje. Pa vendar je bilo vse samo sanja, strašna in mračna sanja, ki se imenuje — moja mladost.

Toda ne, ne! Saj ne verujem tega! V življenje verujem in v njegovo moč, ki me bo iztreznila, umirila. Tako mi je, da bi se izpovedal vsem ljudem, da bi pred njih očmi razgalil do nagega to svoje zagonetno, nerazumljivo bitje, ki je meni samemu največja uganka, kakor to delajo vsi slabotni, onemogli ljudje. Da, slaboten

in onemogel sem, — jaz slabotnega, onemoglega stoletja sin! . . . Poglej, prosim, samo tole moje pripovedovanje, raztrgano in razblinjeno: to je moja duša . . . In vendar čutim v sebi tolik naval moči, toliko kipenje sil, sočnih in svežih in zdravih, da me včasih teži. Kam vse to? . . .

Nič več se ne razumem in ne poznam. Silna, neskončna ljubezen je v meni, tako ogromna in vroča, da bi objela ves svet — a jaz ne znam ljubiti. Toliko resnične, iskrene vere je v meni — a jaz ne znam verovati. To je tragedija moje mladosti.

Pomisli, kako čudno se je završila v moji notranjosti ta zgodba, ki jo skušam pozabiti in se ji iztrgati v svojem spominu, a je zapisana v meni neizbrisno. Pomisli, kako čudno se je zaključila ta povest na zunaj . . . pomisli in preudari: Nisem se poslovil od Pavle. Poslal sem ji list, kjer sem ji javil v hladno izbranih besedah, da mi ni mogoče nikakšnega svidenja več ž njo, naj oprosti, ako more ter sem ji priložil svojo dunajsko addresso „za slučaj seveda, da se me izvoli velecenjena gospica kdaj spomniti . . .“

In nato sem odpotoval in zazdelo se mi je, ko sem stopil na vlak ter so zahreščala močna kolesa pod mano svojo raskavo monotono pesem, da se je vsa črna bolest moje duše razlila preko te žalostne doline, ki ji pravim — moj dom.

Glede Pavle pa je bila namreč stvar ta, da sem se zbal pred njo. Odkrito govorim in nič me ni strah priznati, da sem pobegnil pred njo, ker bi ji moral priznati in razložiti to, česar nisem mogel. Kako bi ji mogel razkriti to, kar je vzbudila ona v meni in kar sem zadnjo noč pretehtal in preudaril še enkrat, — kako, ko se ne da z besedami niti izraziti! In ali bi pač mogla umeti ona razliko, ki sem jo občutil jaz s toliko pregrenko bridkostjo: mati — Pavla...?

• Ali bi mogla umeti ona prepad, ki je bil nepremostljiv zame: ljubezen — strast . . .?

To zadnjo noč, ki sem jo prebdel vso do jutra, sem premislil minole dogodke še enkrat in sem si bil manj na jasnem s samim seboj nego kdaj poprej. Spomnil sem se prošlega popoldne in sem si zaman skušal obnoviti ona čustva, ki so se vzdramila v meni tako nenadno v Pavlini bližini. Ob postelji svoje matere nisem imel zmislja za nobeno drugo ljubezen, nego edino to, ki mi jo je vzela mati sama. — In ko sem mislil na Pavlo in najin popoldan, sem vedel, da je ležalo v vsem nekaj neresničnega, neko plitvo, sentimentalno čustvo, ki je imelo sicer svoj čar, — pa nikakor ni bila ljubezen. Če je ljubezen globoka in istinita, ni navezana na

razpoloženja. Jaz pa sem bil slučajno sentimentalen. Tako otročji sem se zazdel samemu sebi! Preudaril sem, kaj sem nameraval, kaj sem dovršil. Šel sem k Pavli, da bi ji povedal tako in tako, resno in moško. Pridem tja — no, pa se zagrliva v mehko-sanjavem, sentimentalno-jokavem objemu . . . Ah kako bedasto, smešno je to! Ko je izgorela že vsa strast, je nastopila sentimentalnost; ko se je pijanec napil, se je zleknil na komolec in zajokal . . .

Zato sem se izognil svidenju s Pavlo in zato sem odšel brez slovesa.

Po poti pa sem mislil ves čas nanjo s tako silno in mogočno strastjo kot še nikoli, s tisto neutešljivo, nanovo razpaljeno strastjo, ki jo vzbudi in razžge v nas razdalja. In spet se je v vroči misli nanjo mešala mučna, neznosna skrb za mater, ki sem jo zapustil doma v negotovosti bolezni.

In spet je kipela strast in spet je rvala misel. Kakor v črnih kolobarjih se je vrtela, motala, gnetla ta čudovita, nepojmljiva zmes mojih možganov: to nerazrešljivo valovanje čustev in misli.

Vlak pa je hitel.

Tako sem se vrnil bolan in utrujen in prevaran nad samim seboj. In danes mi je pisala Pavla, da me ljubi . . . In jaz, glej, sem ji odgovoril, da jo ljubim, tako blazno-neumno in tako nezmiselno-divje da jo ljubim . . . in da jo tisočkrat prosim oproščenja za vse in oproščenja za svojo ljubezen . . . In zdaj . . . kamor pogledam — je noč. — —

Radivoj Peterlin:

Kje ste, ve radostne pesmi?

Kje ste, ve radostne pesmi,
pesmi veselega dne?
V uri vas tesni in resni
slišati hoče srce.

Naj mi vas poje ob cesti
ptič, ko na težko grem pot,
kadar grem svoji nevesti,
trmasti bedi nasprot.

